

ingediend op **1173** (2021-2022) – Nr. 1
1 maart 2022 (2021-2022)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Welzijn,
Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding
uitgebracht door Jeremie Vaneeckhout

over de evaluatie van het Covid Safe Ticket

Samenstelling van de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding:

Voorzitter: Stefaan Sintobin.

Vaste leden:

Koen Daniëls, Lorin Parys, Elke Sleurs, Tine van der Vloet, Katja Verheyen;

Immanuel De Reuse, Stefaan Sintobin, Suzy Wouters;

Maike De Rudder, Katrien Schryvers;

Freya Saeys, Maurits Vande Reyde;

Ann De Martelaer, Jeremie Vaneekhout;

Freya Van den Bossche.

Plaatsvervangers:

Allessia Claes, Piet De Bruyn, Freya Perdaens, Sarah Smeyers, Annabel Tavernier;

Yves Buysse, Ilse Malfroot, Frieda Verougstraete-Deschacht;

Vera Jans, Kurt Vanryckeghem;

Gweny De Vroe, Emmily Talpe;

Johan Danen, Celia Groothedde;

Conner Rousseau.

Toegevoegde leden:

Lise Vandecasteele.

INHOUD

I.	Uiteenzetting door prof. dr. Steven Van Gucht, diensthoofd Virale Ziekten, Sciensano	5
1.	Geschiedenis van het Covid Safe Ticket	5
2.	Verhogen van de vaccinatiegraad.....	6
3.	Hogere vaccinatiegraad betekent minder belasting van de zorg	6
4.	Effectiviteit van de verschillende toepassingen van het coronatoegangsbewijs	6
5.	Factoren die de werkzaamheid van het Covid Safe Ticket beïnvloeden	7
6.	Nadelen van het Covid Safe Ticket	7
7.	Zwitserse kaas	8
8.	Toekomst.....	8
9.	Najaar van 2022 en de winter 2022-2023	8
10.	Rol van het Covid Safe Ticket in de toekomst	9
II.	Uiteenzetting door prof. dr. Maarten Vansteenkiste, hoogleraar Vakgroep Ontwikkelings-, Persoonlijkheds- en Sociale Psychologie, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, UGent	9
1.	Het Covid Safe Ticket: een psychologisch perspectief	9
2.	Psychologische betekenis.....	9
3.	Verband met draagvlak en vaccinatiebereidheid.....	10
4.	Risico-inschatting en perceptie van het Covid Safe Ticket.....	10
5.	Mogelijk vals veiligheidsgevoel	11
6.	Conclusies en beleidsimplicaties.....	11
III.	Uiteenzetting door prof. dr. Zeger Debyser, Belgisch Raadgevend Comité voor Bio-ethiek	12
1.	Affiliatie	12
2.	Specifieke karakter en bijzondere legitimiteit van het Raadgevend Comité	12
3.	Biomedische argumenten.....	12
4.	Juridische en ethische argumenten	13
5.	Voorwaarden voor het Covid Safe Ticket.....	13
6.	Effecten op infectie en transmissie	15
7.	Slotopmerkingen	16
IV.	Vragen van de leden	17
1.	Vragen van Immanuel De Reuse	17
2.	Vragen van Jeremie Vaneeckhout	18
3.	Vragen van Freya Van den Bossche.....	19
4.	Vragen van Lorin Parys.....	20
5.	Vragen van Koen Daniëls	21
6.	Vragen van Stefaan Sintobin	21

V.	Antwoorden van de sprekers	22
1.	Antwoorden van prof. dr. Steven Van Gucht.....	22
2.	Antwoorden van prof. dr. Maarten Vansteenkiste	24
3.	Antwoorden van prof. dr. Zeger Debyser	26
	Gebruikte afkortingen	29

Bijlagen: zie de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be

Op woensdag 23 februari 2022 hield de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding een hoorzitting over de evaluatie van het Covid Safe Ticket. De commissie hoorde achtereenvolgens:

- prof. dr. Steven Van Gucht, diensthoofd Virale Ziekten, Sciensano;
- prof. dr. Maarten Vansteenkiste, hoogleraar Vakgroep Ontwikkelings-, Persoonlijkheden- en Sociale Psychologie, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, UGent;
- prof. dr. Zeger Debyser, Belgisch Raadgevend Comité voor Bio-ethiek.

De presentaties zijn terug te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

(Deze vergadering werd als videoconferentie georganiseerd.)

I. Uiteenzetting door prof. dr. Steven Van Gucht, diensthoofd Virale Ziekten, Sciensano

1. Geschiedenis van het Covid Safe Ticket

Steven Van Gucht zegt dat het Covid Safe Ticket geënt is op het Digital Green Certificate, een initiatief van de Europese Commissie uit het voorjaar van 2021. Met dit in wezen nobele initiatief wou de Europese Commissie reizen in Europa mogelijk maken voor wie gevaccineerd was maar ook voor wie dat nog niet was. In het voorjaar en de vroege zomer van 2021 hadden oudere mensen in tegenstelling tot veel jongeren al de kans gehad om zich volledig te laten vaccineren. Het Digital Green Certificate zorgde voor gelijkheid voor wie nog wachtte op een tweede dosis. Voor tieners was het op dat moment nog wachten op een eerste dosis.

Het Digital Green Certificate is als voorbeeld aangewend voor intern gebruik in het Belgische Zomerplan 2021. Vanaf half augustus 2021 was het opnieuw mogelijk om grote evenementen met meer dan vijfduizend deelnemers te organiseren mits er werd gebruikgemaakt van het Covid Safe Ticket. Dat was een manier om voor gelijkheid te zorgen omdat veel jonge twintigers op dat moment nog geen tweede dosis hadden gekregen.

Een aantal andere landen, zoals Frankrijk en Oostenrijk, ging in de zomer van 2021 een stap verder door het coronapaspoort ook voor andere zaken te gebruiken, zoals voor toegang tot de horeca of gebruik van het openbaar vervoer. Allicht wilden die landen op deze manier hun tanende vaccinatiecampagne revitaliseren en hun vaccinatiegraad opkrikken. Een lage vaccinatiegraad zou immers vrijwel zeker tot problemen leiden in het najaar of de winter van 2021.

In het najaar en de herfst van 2021 heeft ook België het gebruik van het Covid Safe Ticket in de horeca ingevoerd. In eerste instantie in Brussel en Wallonië vanwege een nipt te lage vaccinatiegraad. De spreker is van oordeel dat men op een bepaald moment te ver is gegaan in de communicatie. Zo stelde het Overlegcomité onterecht dat verplichtingen inzake mondklappers, sociale afstand en CIRM/CERM vanaf 1 september 2021 zouden vervallen voor evenementen indien werd gebruikgemaakt van een Covid Safe Ticket. Steven Van Gucht heeft er altijd op gewezen dat het gebruik van het Covid Safe Ticket niet betekent dat er geen risico's meer zijn.

In oktober en november 2021 werd België met een nieuwe coronagolf geconfronteerd. Op 1 november 2021 is het Covid Safe Ticket ook in Vlaanderen uitgebreid tot de horeca, en dat verrassend op vraag van Horeca Vlaanderen. Horeca Vlaanderen gaf de voorkeur aan het Covid Safe Ticket boven lagere dichtheid, grotere afstand tussen tafels of een sluitingsuur.

2. Verhogen van de vaccinatiegraad

Het Covid Safe Ticket kan in beperkte mate gebruikt worden om de veiligheid van een hoogrisicoactiviteit gedeeltelijk te verhogen. Het wordt ook ingezet om de vaccinatiegraad te verhogen. Landen met een te lage vaccinatiebereidheid zoals Frankrijk, Italië en Oostenrijk hebben er als eerste van gebruikgemaakt. Bij strakke toepassing ressorteerde het effect. De rode lijn op de grafieken op slide 3 geeft de dagelijkse opname van vaccindosissen weer in Frankrijk en Israël. Twintig dagen voor de implementatie van het Covid Safe Ticket en de communicatie erover stijgt de vaccinopname. Die stijging houdt aan tot veertig dagen nadien. Het had vooral effect in landen met een initieel lage vaccinatiebereidheid. Het effect was kort maar significant. Het Covid Safe Ticket zorgde vooral voor een hogere vaccinatiegraad bij de jongere generaties. In Brussel en Wallonië is het vroeg ingezet maar het effect op de vaccinatieopname was marginaal. België kent een hogere vaccinatiebereidheid dan Frankrijk of Italië. Italië heeft in het verleden bijvoorbeeld ook het vaccin tegen mazelen moeten verplichten.

3. Hogere vaccinatiegraad betekent minder belasting van de zorg

De universiteiten van Hasselt en Antwerpen hebben tijdens de deltagolf berekend dat een vaccinatiegraad van 95 procent leidt tot 30 procent minder ziekenhuisopnames. Momenteel heeft 89 procent twee dosissen gekregen en 74 procent drie.

Dat de vaccinatiebereidheid van de bevolking bij elke nieuwe dosis afneemt, houdt risico's in voor de toekomst. De bereidheid is tussen de eerste en de tweede dosis gedaald met 1,2 procent. Voor de derde dosis is er een daling met 15 procent bij de volwassenen: 1,4 miljoen volwassenen heeft geen booster dosis gekregen. De vaccinatiegraad is in Vlaanderen ook voor de booster hoog. De bereidheid daalt voornamelijk in Brussel, Wallonië en onder de jongere generaties. Die laatste groep schat het risico lager in. In de toekomst kan deze evolutie ertoe leiden dat de vaccinatiebereidheid te laag is op een moment dat een booster nodig is.

4. Effectiviteit van de verschillende toepassingen van het coronatoegangsbewijs

De Technische Universiteit Delft heeft geprobeerd om de effectiviteit van het coronatoegangsbewijs te berekenen. Die berekening is niet gebaseerd op velddata maar op modellen. Er is effect maar dat is niet absoluut: het Covid Safe Ticket is een van de vele instrumenten die een bijdrage kunnen leveren.

De studie onderscheidt vier formules. Er is 3G (zoals in België) waarbij men gevaccineerd, getest of genezen is. Bij 2G is men gevaccineerd of genezen. Bij 1G wordt iedereen getest die aan een evenement wil deelnemen. Ten slotte is er de strengste formule die 2G combineert met een negatieve test.

Slide 6 geeft de resultaten mee voor de berekeningen in januari 2022 tijdens de omikrongolf. Brede toepassing in de maatschappij (met uitzondering van werk en onderwijs) leidt tot een daling van de R-waarde: met 5 procent bij 3G, 10 procent bij 2G en 19 procent bij 1G. Als alleenstaande maatregel volstaat dit niet om de curve te keren.

Er is daarnaast meer specifiek berekend welk effect de toepassing hiervan op een indoor hoogrisico-evenement heeft. Bij 3G dalen het aantal besmettingen tijdens het evenement en de daaruit volgende ziekenhuisopnames met 16 procent. Bij 2G daalt het aantal besmettingen met 15 procent en ziekenhuisopnames met 35 procent, voornamelijk omdat deelnemers beter beschermd zijn tegen ziekenhuisopname. Het grootste effect wordt bereikt bij 1G. Als ook gevaccineerden getest worden, dalen zowel besmettingen als ziekenhuisopnames significant met telkens 67 procent.

2G in combinatie met een negatieve test werkt nog beter. Deze interessante oefening illustreert dat 3G ook met de omikronvariant nog steeds een beperkte bijdrage levert.

5. Factoren die de werkzaamheid van het Covid Safe Ticket beïnvloeden

De werkzaamheid van het Covid Safe Ticket is afhankelijk van de werkzaamheid van het vaccin. Het Sciensanoweekrapport voor de periode van 31 januari tot 13 februari 2022 toont dat wie geboosterd is ook gedeeltelijk beschermd is tegen een omikronbesmetting. Geboosterde 65-plussers kennen 53 procent minder besmettingen dan leeftijdsgenoten die twee dosissen hebben gekregen. Bij de 18- tot 64-jarigen bedraagt het verschil 34 procent. De cijfers op slide 8 geven de PCR-positieve testen weer.

Een positieve PCR-test zegt weinig over de besmettelijkheid: het geeft het aantal RNA-kopieën weer maar zegt niets over de hoeveelheid infectieuze virussen en de duur van de besmettelijkheid. Studies tonen aan dat wie gevaccineerd of geboosterd is bij een besmetting minder en minder lang infectieus virus produceert.

Het Covid Safe Ticket werkt het best bij een relatief lage vaccinatiegraad en als het aantal mensen met een natuurlijke immuniteit laag is. Dat was de situatie in de zomer van 2021 maar inmiddels is de toestand anders. Het Covid Safe Ticket zal daardoor op dit ogenblik minder werkzaam zijn. In Vlaanderen zijn de meeste mensen gevaccineerd. Velen zijn al besmet geraakt. De marge niet-immune mensen wordt klein.

Er moet evenwel rekening mee worden gehouden dat dit in de toekomst kan veranderen. Het is belangrijk dat er vooruit wordt gekeken. Zo is het mogelijk dat de immuniteit het komende jaar verzwakt of dat er een nieuwe variant opduikt die een nieuwe booster noodzakelijk maakt. Als er in de toekomst een situatie opduikt waarin de immuniteit fel is gezakt, kan het Covid Safe Ticket opnieuw effectiever zijn dan het op dit ogenblik is.

Een andere belangrijke factor is de toegangscontrole, die effectief moet zijn. In de horeca is de toepassing variabel. Voor professionele evenementen kan het Covid Safe Ticket goed werken. Het gaat immers om activiteiten waarvoor er dankzij het betalende toegangsticket sowieso een toegangscontrole geldt.

Voorts wordt de werkzaamheid ook bepaald door het draagvlak bij de bevolking en de communicatie erover door experts en politici in de media. Hoe groter het draagvlak, hoe hoger de werkzaamheid. De horeca zal het beter controleren en mensen zullen gemakkelijker bereid zijn om de voorschriften te volgen. Op dit ogenblik is het draagvlak begrijpelijkerwijze laag omdat de situatie aan het verbeteren is.

Opnieuw is het aangewezen niet aan de huidige situatie maar aan de toekomst te denken. Niemand kan met zekerheid zeggen wat er vanaf het najaar van 2022 zal gebeuren. Mogelijks zal de risicoperceptie op een bepaald moment opnieuw stijgen.

6. Nadelen van het Covid Safe Ticket

Steven Van Gucht benadrukt nooit laaiend enthousiast te zijn geweest over het Covid Safe Ticket. Er zijn een aantal nadelen aan verboden. Er is een risico op een vals gevoel van veiligheid. De spreker heeft altijd kritiek geuit op de toepassing van het Covid Safe Ticket als standalonemaatregel.

Dat het Covid Safe Ticket vaccins een negatief imago bezorgt is een van de grootste bezorgdheden. Het Covid Safe Ticket is een vorm van indirecte overheidscontrole dat een vaccin eveneens op indirecte wijze lijkt af te dwingen. Een vaccin is in

essentie een goed instrument omdat het de gezondheid beschermt. Het hoeft in principe niet afgedwongen te worden. Negatieve impact op de goed werkende routine-immunisatie van het kindervaccinatieprogramma, dat met uitzondering van het vaccin tegen polio, op vrijwilligheid gebaseerd is, valt te vrezen.

Veel van de maatschappelijke weerstand en polarisatie houdt verband met de indirecte vaccinatieverplichting en -druk. Dat stimuleert fake news, negativiteit op sociale media en betogingen.

7. Zwitserse kaas

Het Covid Safe Ticket is slechts één stuk gereedschap in de gereedschapskoffer. Het moet gecombineerd worden met andere maatregelen zoals afstand houden, ventileren, mondklappers gebruiken en contacten beperken.

Iedereen moet beseffen dat de toekomst mogelijks opnieuw woeliger kan worden. Wie het Covid Safe Ticket afschiet, moet beseffen dat het instrumentarium kleiner wordt, en als het zorgsysteem opnieuw beschermd moet worden zullen andere middelen gebruikt moeten worden. Horeca Vlaanderen was in oktober 2021 vragende partij om aldus andere maatregelen te vermijden. Zonder Covid Safe Ticket kan enkel een beroep worden gedaan op andere maatregelen die niet noodzakelijk populairder zijn.

8. Toekomst

Steven Van Gucht is optimistisch over de nabije toekomst. De cijfers van de omikron-golf dalen en de situatie is beheersbaar. In maart 2022 zal men vrijwel zeker op code geel kunnen overschakelen, wat betekent dat het Covid Safe Ticket wordt stopgezet.

De spreker acht het ondanks dit positieve vooruitzicht aangewezen rekening te houden met eventuele worstcasescenario's, die hoewel de kans reëel is dat de situatie ook in de toekomst beheersbaar zal blijven, niet kunnen worden uitgesloten. De immuniteit zal afnemen. Een nieuwe boostercampagne zal na verloop van tijd opnieuw noodzakelijk zijn. Er wordt jaarlijks gevaccineerd tegen griep. Voor corona is daar nog geen duidelijkheid over maar september 2022 wordt allicht een belangrijk moment. Het valt niet uit te sluiten dat de zorg op een bepaald moment opnieuw in de problemen raakt. Als dat voorvalt, zijn instrumenten nodig om te mitigeren zoals bijvoorbeeld vaccinaties, boosters, antivirale middelen, ventilatie of mondklappers. Als het Covid Safe Ticket ervoor kan zorgen dat hoogrisicoactiviteiten veiliger kunnen plaatsvinden, is dat allicht geen slechte zaak.

Steven Van Gucht raadt aan om het Covid Safe Ticket in de toekomst niet volledig af te schrijven. Hij pleit ervoor om het in een kast op te bergen in de hoop dat het nooit meer gebruikt hoeft te worden.

9. Najaar van 2022 en de winter 2022-2023

Vanaf het najaar van 2022 zal het coronavirus allicht in combinatie met andere virussen opduiken. Op een gegeven moment zal de griep opnieuw opduiken na twee winters met nauwelijks griepactiviteit. De griep circuleert aan een laag pitje maar breekt niet door omdat veel mensen zuinig blijven op hun contacten. Aangezien de situatie stilaan normaliseert, zal de griep ook doorbreken en samen met het coronavirus, RSV en een resem andere virussen druk zetten.

10. Rol van het Covid Safe Ticket in de toekomst

Het Covid Safe Ticket is sowieso een politieke keuze. Het is geen noodzakelijke maatregel mits andere maatregelen worden ingezet wanneer de situatie problematisch wordt. Andere maatregelen zijn niet noodzakelijk populairder.

Het Covid Safe Ticket is enkel te overwegen bij epidemiologische noodzaak en moet tijdelijk ingezet worden om de situatie te mitigeren. Het kan het meest effectief ingezet worden voor hoogrisicoactiviteiten zoals een intoorevenement. Andere landen hebben aangetoond dat het bij een tanende vaccinatiebereidheid kan helpen om de vaccinatiegraad te verhogen. In België was dat slechts beperkt het geval. Er wordt bij voorkeur geboosterd alvorens er een probleem is. De risicoperceptie zal op dat moment waarschijnlijk nog relatief laag zijn.

Er zijn een aantal effectievere alternatieven, zoals 2G of 1G. Iedereen testen is logistiek zwaar omdat het een enorme testcapaciteit veronderstelt. Er kan worden ingezet op een 2G-beleid maar dat maakt het moeilijk voor wie niet gevaccineerd is en kan mensen ertoe aanzetten zich te laten besmetten. In de toekomst moet een herstelcertificaat in eerste instantie worden toegekend aan wie besmet is met een nieuwe variant die opgebouwde immuniteit kan doorbreken. Het strengste alternatief is 2G in combinatie met algemeen testen maar dat valt moeilijk toe te passen vanwege de eerder vermelde redenen. Het Covid Safe Ticket is minder effectief maar flexibel. Het biedt een uitweg voor wie niet gevaccineerd is.

II. Uiteenzetting door prof. dr. Maarten Vansteenkiste, hoogleraar Vakgroep Ontwikkelings-, Persoonlijkheds- en Sociale Psychologie, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, UGent

1. Het Covid Safe Ticket: een psychologisch perspectief

Maarten Vansteenkiste stelt een langdurige studie voor die naar aanleiding van de motivatiebarometer op verschillende momenten peilde naar de perceptie van het Covid Safe Ticket. Er werden zowel in Vlaanderen als in Wallonië gegevens verzameld. Ook de effecten van de perceptie van het Covid Safe Ticket op diverse psychosociale aspecten werden in kaart gebracht.

2. Psychologische betekenis

Het Covid Safe Ticket kan worden beschouwd als een instrument dat de veiligheid verhoogt of net als een instrument dat de autonomie bedreigt. In het eerste geval wordt het Covid Safe Ticket een positieve betekenis toegeschreven, aangezien veiligheid een belangrijke basisbehoefte is. In het tweede geval ervaren burgers het Covid Safe Ticket negatief als een verplichting die hun vrijheid beperkt.

Zowel het draagvlak voor de invoering van het Covid Safe Ticket als de al dan niet motiverende rol die de coronapas speelt, hangen samen met de vraag of het Covid Safe Ticket de veiligheid ten goede komt. Als de coronapas als een bedreiging voor de autonomie wordt gezien, veroorzaakt de maatregel weerstand en polarisering.

Bovenvermeld onderzoek wijst uit dat het aantal mensen afneemt dat het Covid Safe Ticket als veiligheidsverhogend instrument ziet. Momenteel is 29 procent van de respondenten die mening toebedeeld. Steeds meer burgers zien het Covid Safe Ticket als een verborgen verplichting om zich te laten vaccineren. Een groeiende groep gevaccineerden deelt die mening.

Terwijl de gegevens bij gevaccineerden dynamisch zijn, kan hetzelfde niet gezegd worden voor de niet-gevaccineerden. Zij beschouwen het Covid Safe Ticket als pestgedrag om hen onder druk te zetten.

Verbondenheid en autonomie zijn twee psychologische basisbehoeften. Mensen hebben hecht contact en een bepaalde handelsvrijheid nodig. Niet-gevaccineerden ervaren steeds minder autonomie en voelen zich daarom uitgesloten van de samenleving. De gegevens die tijdens de pandemie werden verzameld, tonen duidelijk de polarisatie tussen gevaccineerden en niet-gevaccineerden aan.

De betekenis die mensen aan het Covid Safe Ticket geven, is dynamisch. De veiligheidsperceptie neemt af en de dwangperceptie neemt toe. Ongevaccineerden voelen zich minder goed in hun vel.

De studie wijst ook uit dat burgers een andere psychologische betekenis toewijzen aan het Covid Safe Ticket dan aan de vaccinatiepás, waarmee enkel gevaccineerden toegang tot horeca of evenementen zouden krijgen. Een negatief testresultaat zou niet langer volstaan. Gevaccineerden beschouwen de vaccinatiepás als een dwingendere maatregel. Ongevaccineerden zien amper een verschil.

3. Verband met draagvlak en vaccinatiebereidheid

Hoe breed het draagvlak voor het Covid Safe Ticket is, hangt hoofdzakelijk af van de mate waarin de coronapas de veiligheid verhoogt. Gevaccineerden die vinden dat de pas bevorderlijk is voor de veiligheid, zijn voorstander. Gevaccineerden die het Covid Safe Ticket als een instrument ervaren dat de autonomie bedreigt, beschouwen het als een maatregel die conflict en polarisering in de hand werkt.

Als ongevaccineerden het Covid Safe Ticket zien als een manier om hun veiligheid te verhogen, heeft dat een positieve impact op hun vaccinatiebereidheid. Ervaren ze het Covid Safe Ticket daarentegen als een bedreiging voor hun autonomie, dan is er geen sprake van dergelijke positieve gevolgen.

Goede communicatie is cruciaal. De overheid moet de bevolking uitleggen dat het Covid Safe Ticket de veiligheid kan verhogen, hoewel de mate waarin de pas de veiligheid verhoogt, afhangt van situatie tot situatie.

4. Risico-inschatting en perceptie van het Covid Safe Ticket

De risico-inschatting wordt beïnvloed door de veiligheidsperceptie en de waargenomen bedreiging van autonomie. Mensen houden rekening met het risico op besmetting dat ze denken te lopen en de inschatting van hoe ernstig ze ziek kunnen worden. De tweede factor heeft de meest positieve impact op de veiligheidsperceptie, maar ook de eerste factor laat een positieve correlatie optekenen.

Als de bevolking de indruk heeft dat het risico om ernstig ziek te worden groot is, dan wordt het Covid Safe Ticket eerder als veiligheidsverhogend dan als autonomiebedreigend beschouwd. Als enkel het ingeschatte risico op besmetting stijgt, is dat niet noodzakelijk het geval.

De waargenomen werkzaamheid van vaccins is cruciaal. Het spreekt voor zich dat vaccins als nuttiger worden beschouwd wanneer de waargenomen werkzaamheid hoog is.

Daarenboven is de risico-inschatting veranderlijk. Door de omikronvariant is de kans op besmetting toegenomen, hoewel het ziekteverloop minder ernstig is geworden. Die evolutie is zichtbaar door de minder overvolle ziekenhuizen, waardoor

de perceptie verandert. Deze vaststellingen kunnen verklaren waarom zowel gedeeltelijk als volledig gevaccineerden het Covid Safe Ticket steeds minder nuttig vinden. Ongevacineerden schatten de risico's overigens in het algemeen lager in.

Ongeveer drie weken voor en na de invoering van het Covid Safe Ticket steeg zoals gepland de vaccinatiegraad, vooral onder jongeren. Het ging echter om een korte opflakking. Enkel wanneer de risico's op ernstige ziekte hoger zijn, heeft het Covid Safe Ticket een breder draagvlak en kan het ingezet worden om de vaccinatiegraad te verhogen. Vandaag wordt niet aan die voorwaarde voldaan.

Gegevens over de perceptie van het Covid Safe Ticketbeleid uit januari 2022 tonen aan dat de acceptatiegraad voor het beleid in functie van een aantal parameters fluctueert. Alle respondenten met een lage risico-inschatting, gevaccineerd of niet, zijn steeds minder te vinden voor het Covid Safe Ticket. Onder de respondenten die het risico matig tot hoog inschatten, blijven enkel mensen die hun derde prik hebben gekregen voorstander van de coronapas. Het gaat om 45 procent van de gevaccineerden. Dubbel, enkel of niet-gevaccineerden met een hoge risico-inschatting zien het Covid Safe Ticket minder zitten dan vroeger.

Dezelfde groepen die minder voor het Covid Safe Ticket te vinden zijn, geven aan dat er spanning tussen gevaccineerden en niet-gevaccineerden zou ontstaan indien het Covid Safe Ticket gehandhaafd wordt. Zij zien het Covid Safe Ticket als een bedreiging voor hun autonomie. De voorstanders van de pas zijn van mening dat de handhaving van de maatregel net voor meer autonomie zou zorgen. Misschien overschat deze groep de rol van het Covid Safe Ticket.

Gegevens uit augustus en september 2021 wijzen uit dat veel mensen toen van mening waren dat de coronapas een toegevoegde waarde zou kunnen bieden bij grootschalige evenementen. In september 2021 was het draagvlak voor het Covid Safe Ticket groot in Brussel, aangezien de situatie daar toen hachelijk was. Deze vaststellingen tonen aan dat de positieve perceptie van het Covid Safe Ticket afhankelijk is van de risico-inschatting op een bepaald moment.

5. Mogelijk vals veiligheidsgevoel

In hetzelfde onderzoek moesten de respondenten aangeven hoe ze zich zouden gedragen op een grootschalig evenement indien ze over een Covid Safe Ticket beschikten of net niet. Mensen vonden het niet langer nodig om mondkapjes te dragen wanneer het Covid Safe Ticketbeleid werd gehandhaafd. Wie zonder Covid Safe Ticket een evenement zou bijwonen, gaf aan fysiek contact te zullen beperken. De spreker kan zich niet uitspreken over de vraag of het Covid Safe Ticket een vals veiligheidsgevoel creëert. De studie wijst in ieder geval uit dat mensen zich minder voorzichtig gedragen als ze een Covid Safe Ticket op zak hebben.

6. Conclusies en beleidsimplicaties

Het Covid Safe Ticket kan zowel een positieve veiligheidsversterkende als een negatieve autonomiebedreigende perceptie krijgen. Psychologisch gezien is de aan het Covid Safe Ticket toegewezen betekenis gunstiger dan de betekenis die aan de vaccinatiepas wordt toegewezen. Tot slot is de perceptie van het Covid Safe Ticket tijd- en contextgevoelig. Risico-inschatting speelt een grote rol.

Het Covid Safe Ticket kan een nuttig instrument zijn als het door andere maatregelen wordt geflankeerd. De coronapas moet worden ingevoerd wanneer het risico op ernstige ziekte hoog wordt ingeschat, want alleen in die context krijgt het Covid Safe Ticket een positieve betekenis.

De communicatie moet beter. De overheid moet wijzen op de veiligheidsversterkende functie van de coronapas. Het Covid Safe Ticket moet worden geïntegreerd in de coronabaremeter om het beleid voorspelbaarder te maken. Tegelijkertijd wordt zo duidelijk gemaakt dat het Covid Safe Ticket een tijdelijke maatregel is.

Tot slot geeft de spreker aan dat de bewoording Covid Safe Ticket volledige bescherming insinueert, terwijl dat niet het geval is. 'Pass sanitaire' of 'covidpas' zijn betere termen.

III. Uiteenzetting door prof. dr. Zeger Debyser, Belgisch Raadgevend Comité voor Bio-ethiek

1. Affiliatie

Zeger Debyser, viroloog van opleiding, is gewoon hoogleraar aan de KU Leuven en sinds 2019 lid van het Belgisch Raadgevend Comité voor Bio-ethiek. Tijdens de tweede besmettingsgolf werd hij aangesteld als covoorzitter van de commissie Vaccinatie van het Raadgevend Comité. De spreker heeft geen persoonlijk belang bij de ontwikkeling van vaccins of testen.

2. Specifiek karakter en bijzondere legitimiteit van het Raadgevend Comité

Het Raadgevend Comité is een onafhankelijk orgaan dat pluralistisch samengesteld is en goed onderbouwde ethische visies verstrekt op basis van fundamentele ethische waarden en de mensenrechten. De adviezen van het comité worden goedgekeurd door 43 leden en 35 plaatsvervangers met een medische, juridische en ethische achtergrond. In tijden van een pandemie is het niet gemakkelijk om strikte deadlines te halen.

De werking van het Raadgevend Comité is vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst uit 1993 tussen de verschillende Belgische overheden. Het Raadgevend Comité kan zowel op vraag van een overheid als uit eigen beweging advies leveren.

De commissie Vaccinatie heeft vier adviezen over de vaccinatiecampagne geformuleerd: een advies over prioritaire groepen, dat de overheid goed opgevolgd heeft; advies nr. 77 over de 'coronapas', die later Covid Safe Ticket is gaan heten; briefadvies nr. 11 over de vaccinatie van kinderen; en advies nr. 80 over de vaccinatieplicht. Het Raadgevend Comité heeft het advies nr. 80 toegelicht tijdens een hoorzitting in de Kamer van volksvertegenwoordigers. De adviezen worden in het Nederlands en in het Frans geschreven en zijn raadpleegbaar op de website van het Raadgevend Comité.

3. Biomedische argumenten

Voortschrijdend inzicht is eigen aan de strijd tegen een nieuw virus, betoogt de spreker. In december 2020 wezen grootschalige klinische studies uit dat de eerste COVID-19-vaccins veilig en zeer efficiënt waren om het aantal ziekenhuisopnames te verminderen en ziektebeelden minder ernstig te maken. Het effect van de vaccins op transmissie en infectie was echter nog onbekend.

Toen het comité zich begin 2021 begon te beraden over de coronapas, stelden sommige leden waaronder de spreker, zich kritisch op. Het ligt immers niet voor de hand dat vaccins die systemisch worden toegediend bijdragen tot mucosale immuniteit en zodoende beschermen tegen infectie en transmissie.

In maart 2021 toonde grootschalig onderzoek tegen de verwachtingen in aan dat de vaccins van AstraZeneca, Pfizer en Moderna in 90 procent van de gevallen infectie en transmissie voorkwamen. Pas veel later kwam uit dat deze goede resultaten te danken waren aan metingen kort na toediening van de tweede vaccindosis. Men moet wel begrip hebben voor die vergissing, oppert de spreker, omdat het in crisistijden van belang is om kort op de bal te spelen. Ook ging het om nieuwe vaccintechnologie.

Op basis van deze achteraf bekeken te optimistische gegevens was het Raadgevend Comité de invoering van een coronapas meer genegen. Om discriminatie te voorkomen, wees het comité meteen op even efficiënte alternatieven voor vaccinatie. Negen patiënten op tien die van COVID-19 genezen waren, bleken beschermd tegen een nieuwe besmetting. Ook de PCR-tests en serologische onderzoeken waren betrouwbaar. Het is opmerkelijk dat Zwitserland als enige Europese land de betrouwbaarheid van serologie heeft erkend. Ook de vaststelling dat een doorgemaakte infectie als een vaccindosis beschouwd kan worden en dat één vaccindosis kon volstaan voor een volledige vaccinatie bij iemand die al besmet werd, heeft geen ingang gevonden in het beleid.

“De kans dat een volledig gevaccineerd persoon nog besmet wordt, is zeer laag. De kans dat een volledig gevaccineerd persoon het virus nog zou doorgeven, is zeer laag tot laag”, zo stelde het ECDC in zijn risicoanalyse van 21 april 2021. Op dat moment was de wetenschappelijke gemeenschap ervan overtuigd dat de vaccins uitstekend werkten tegen infectie en transmissie. Op basis van die aanname is het Covid Safe Ticket vervolgens ingevoerd.

4. Juridische en ethische argumenten

Het gelijkheidsbeginsel belet niet dat ongelijke situaties ongelijk behandeld mogen worden. Een gevaccineerde is niet helemaal gelijk aan een niet-gevaccineerde. Om discriminatie toch te vermijden, werden een negatief testresultaat of een herstelcertificaat toegelaten als alternatieven voor een vaccinatiebewijs.

Van begin af aan wijst het Raadgevend Comité op ethische en sociale problemen met het invoeren van certificaten en coronapassen. Sowieso creëert de maatregel sociale verdeeldheid. Niet iedereen is op de hoogte van de beschikbare alternatieven voor vaccinatie. Het ligt evenmin voor de hand dat burgers andere burgers controleren. De impact van die sociale controle in de horeca en elders wordt onderschat, waarschuwt de spreker. Als voorbeeld dient het verhaal van een vrouw die in Leuven haar koffiebar sluit omdat ze niet kan aanvaarden dat ze haar vaste klanten dagelijks moet controleren.

Het Covid Safe Ticket werd oorspronkelijk als een vrijgeleide voorgesteld waarmee gevaccineerden die volledig beschermd werden geacht, meer vrijheid kregen.

5. Voorwaarden voor het Covid Safe Ticket

In advies nr. 77 heeft het Raadgevend Comité voorwaarden opgesomd waaraan het Covid Safe Ticket moet voldoen. Het Raadgevend Comité geeft advies, maar het is aan de politiek om te beslissen, benadrukt de spreker. Ten eerste wees het comité op de noodzaak aan een helder wettelijk kader en een duidelijk tijdpad. Zolang niet iedereen gevaccineerd was, moesten de tests ook gratis en gemakkelijk bereikbaar zijn om discriminatie te vermijden.

Het Raadgevend Comité pleitte vervolgens voor de bescherming van de privacy. Het middel moet in verhouding staan tot het doel. Als er minder ingrijpende maatregelen

volstaan, moet daarvoor worden gekozen. Is het nog proportioneel om een Covid Safe Ticket te vereisen als de vaccinatiegraad erg hoog ligt?

Voorts benadrukte het comité dat de overheid helder moest communiceren over de tijdelijke aard van de overgangsmaatregel. Het Covid Safe Ticket mag evenmin gebruikt worden om vaccinatie via een omweg alsnog te verplichten. Het Raadgevend Comité is sterk gekant tegen de vaccinatiedrang. In advies nr. 80 schreef het comité dat het ethischer is om vaccinatie te verplichten dan om mensen op slinkse wijze uit te sluiten en hen er indirect toe te dwingen om zich te laten vaccineren.

Het Raadgevend Comité waarschuwde in hetzelfde advies dat de overheid uiterst voorzichtig moest omspringen met de ethische risico's, de sociale verdeeldheid en de sociale controle. Er moest een maatschappelijk debat voorafgaan aan de invoering van een coronapas voor dagelijkse activiteiten. De spreker betreurt dat de overheid die stap in de herfst van 2021 heeft gezet zonder voorafgaand maatschappelijk of parlementair debat. Het gebruik van het Covid Safe Ticket voor toegang van patiënten tot de ziekenhuizen en voor toegang tot het leerplichtonderwijs werd uitgesloten.

In de zomer van 2021 verscheen advies nr. 9655 van de Hoge Gezondheidsraad. Vaccins werden ter beschikking gesteld van jongeren vanaf 12 jaar oud, op voorwaarde dat er geen onderscheid zou worden gemaakt tussen gevaccineerde en niet-gevaccineerde jongeren, preciseerde de Raad. Helaas heeft de overheid het Covid Safe Ticket ook voor deze leeftijdscategorie ingevoerd.

Ongeveer op hetzelfde tijdstip voerde Frans president Emmanuel Macron de 'pass sanitaire' in als reactie op de slabakkende vaccinatiecampagne. De Fransen zijn notoire vaccinsceptici. Een dwangmaatregel was de enige manier om de vaccinatiegraad op te krikken. Naar aanleiding van het succes van deze tactiek was er ook in Brussel en Wallonië sprake van het invoeren van een breed vereist Covid Safe Ticket. In Vlaanderen lag en ligt de vaccinatiegraad hoger dan in de overige deelstaten.

Nog in de zomer van 2021 bleek uit Israëliisch onderzoek dat de vaccins niet zo efficiënt zijn als gehoopt. Het beschermingseffect verzwakt met de tijd. Hoewel wetenschappers nog niet zeker wisten of dat lag aan de deltavariant of aan andere oorzaken, stond de voorbijgaande aard van de bescherming vast. Gelukkig tonen de gegevens van het onderzoek wel aan dat de vaccins blijvend bescherming bieden tegen ernstige ziektebeelden.

Een Amerikaanse vervolgstudie wees uit dat het Janssenvaccin een half jaar na toediening nog maar 10 procent bescherming biedt. Moderna houdt het langst stand. Afhankelijk van het vaccintype, dat burgers niet konden kiezen, hun leeftijd en hun geslacht daalt hun bescherming tegen infectie en transmissie. Het gebruik van het Covid Safe Ticket wordt vooral bemoeilijkt door het feit dat burgers niet precies weten hoe goed ze nog beschermd zijn.

Toen de spreker kennisnam van de nieuwe vaststellingen, besepte hij dat de biomedische gegevens in het oorspronkelijke advies niet meer klopten. Gegevens van twee weken na de tweede dosis verschillen namelijk drastisch van metingen zes maanden na toediening. Dat heeft zware gevolgen voor het Covid Safe Ticket.

De spreker betreurt dat het moeilijk was om dit belangrijke besef door te geven aan de media. De boodschap drong in België moeilijk door. Een krant die de spreker een artikel had beloofd, heeft dat aanbod weer ingetrokken. Een citaat van de spreker van 19 augustus 2021 in Doorbraak is een eigen leven gaan leiden: "(...) de bescherming tegen besmetting en transmissie is afgenomen: die blijft nu steken

op 40 procent. Andere onderzoeken zeggen tot 70 procent. (...) Onze oorspronkelijke redenering is daardoor vervallen.”

De spreker is benieuwd of de GEMS, die in augustus 2021 een advies over het Covid Safe Ticket heeft uitgebracht, bovenstaande uitspraak heeft opgepikt. De redenering van Frans president Emmanuel Macron werd in het advies besproken: in plaats van als vrijheidspas werden de veiligheidsargumenten van het Covid Safe Ticket benadrukt.

Op 22 oktober 2021 verstrekke de GEMS een advies over de invoering van het Covid Safe Ticket in de horeca. De GEMS heeft altijd aangegeven dat het Covid Safe Ticket nooit als enige instrument gebruikt mocht worden. Een argument om het Covid Safe Ticket niet alleen in Franstalig België maar ook in Vlaanderen in te voeren, luidde dat dezelfde regels in alle lidstaten zouden gelden. De GEMS had schrik van een waterbedeffect. In september 2021 gaf de Vlaamse Regering nog wat tegengas, maar in oktober 2021 werd het Covid Safe Ticket ook in Vlaanderen ingevoerd, naar verluidt op vraag van de horeca, die wellicht verkeerd geïnformeerd was over de veiligheid van het instrument.

6. Effecten op infectie en transmissie

Vaccins, boosterprikken inbegrepen, beïnvloeden de infectie- en transmissiegraden. Door de band genomen zijn ze 50 procent doeltreffend vlak na de tweede dosis, in het geval van omikron nog minder. De gedeeltelijke bescherming heeft een effect op de populatie, waardoor de coronagolven kleiner worden, maar dit heeft veel minder effect op het individu. De bescherming is voorbijgaand en niet synchroon omdat niet iedereen op hetzelfde moment zijn tweede of derde prik krijgt. Een Covid Safe Ticket kan vergeleken worden met een autogordel waarvan het beschermende effect verdwijnt met de tijd, alleen weet de inzittende niet in welke mate de bescherming al verdwenen is.

Ouderen en andere kwetsbare mensen verliezen hun bescherming als eerste omdat ze eerst zijn gevaccineerd. Het was fout om in het najaar van 2021 te aarzelen om ouderen een boosterprik toe te dienen. Ouderen die een Covid Safe Ticket bezitten, denken dat ze veilig zijn en gaan op café, al zijn ze eigenlijk niet meer beschermd. De woordkeuze voor 'safe' in Covid Safe Ticket is misplaatst. Ondertussen zijn de jongeren die later werden gevaccineerd beter beschermd. Het niet-synchrone karakter van de bescherming moet een rol spelen bij de beoordeling van het Covid Safe Ticket.

Het is overigens verwarrend dat er nog steeds cijfers worden gegeven over de situatie veertien dagen na het toedienen van de booster, terwijl geweten is dat het effect verdwijnt met de tijd.

De geldigheidsregels voor het Covid Safe Ticket vertonen enkele anomalieën waarvoor geen wetenschappelijke basis bestaat. Mensen die het Janssenvaccin hebben gekregen, lopen een dosis achter maar krijgen toch een groen vinkje. Mensen die twee dosissen hebben gekregen en vervolgens hersteld zijn van COVID-19, hebben een hybride immuniteit en zijn zodoende uitstekend beschermd. Toch krijgen ze niet automatisch een Covid Safe Ticket. Veel mensen die een zelftest doen, vragen geen PCR aan uit vrees om hun Covid Safe Ticket te verliezen. Burgers krijgen geen herstelcertificaat na een positieve antigenetest bij de apotheek. Het herstelcertificaat is beperkt in de tijd, terwijl ex-patiënten lang immuun zijn tegen een zwaar ziekteverloop.

Viroloog Emmanuel André verwees in De Morgen van 29 november 2021 naar een studie die zou hebben aangetoond dat Vlaamse gevaccineerden naar aanleiding van de invoering van het Covid Safe Ticket tot dubbel zoveel contacten hebben gehad als niet-gevaccineerden, hoewel ondertussen bekend is dat de gevaccineerden niet per se beter beschermd zijn.

Joris Vaesen, die de coronacijfers nauwgezet bijhoudt, heeft aangetoond dat het Covid Safe Ticket in Vlaanderen niet heeft geleid tot bijkomende vaccinaties. Internationale studies laten zien dat een Covid Safe Ticket in landen met een lage vaccinatiegraad een goede ingreep kan zijn, maar niet in gebieden met een hoge vaccinatiegraad. Professor Heidi Larson stelde in de Kamer van volksvertegenwoordigers dat de coronapas in landen met een hoge vaccinatiegraad zelfs kan leiden tot vaccinatie-aarzeling, wat misschien bijdraagt aan de lagere bereidheid onder Vlamingen om een boosterprik te laten zetten.

Onderzoek van de Technische Universiteit Delft wees uit dat enkel testen een nuttige strategie is om de verspreiding van omikron tegen te gaan. Een nog niet gepeerreviewde studie waarbij modellen zijn gebruikt, bewijst hoe ondoeltreffend het Covid Safe Ticket is.

Deense wetenschappers bestudeerden in welke mate niet-gevaccineerde gezinsleden hun gevaccineerde huisgenoten konden besmetten. Er werd onderzoek gedaan naar omikron en de nieuwe besmettelijkere variant van omikron. Mensen die een boosterprik hebben gekregen, blijken half zo veel risico op ziekte door omikron te lopen als niet-gevaccineerden. Dezelfde verhouding doet zich voor bij het risico op transmissie. Bij de nieuwste variant zijn de verschillen nog kleiner, 20 tot 30 procent. Een pas gepubliceerde studie naar het boostervaccin van Moderna toonde aan dat de vaccinefficiëntie tegen besmetting na drie prikken twee maanden na toediening van de laatste prik naar 47 procent was gedaald.

7. Slotopmerkingen

De huidige vaccins bieden onvoldoende en bovendien voorbijgaande bescherming tegen besmetting en transmissie. Het is gevaarlijk om een onjuist veiligheidsgevoel te creëren. In tegenstelling tot de kwantificeerbare effecten van mondklappers en ventilatiesystemen kan de beschermingsgraad van een vaccin niet nauwkeurig worden ingeschat, aangezien elke persoon anders is. Het Covid Safe Ticket is geen bruikbaar sanitair instrument, waardoor het niet thuishoort in de coronabarometer, zegt de spreker in eigen naam. Deze mening is nog niet doorgesproken met het Raadgevend Comité.

Het is onverantwoord om het Covid Safe Ticket te gebruiken als aansporing tot vaccineren, in het bijzonder in gebieden waar de vrijwillige vaccinatiegraad hoog ligt. De overheid moet de Vlamingen dankbaar zijn voor hun vaccinatiebereidheid in plaats van hun een Covid Safe Ticket op te leggen. De maatregel heeft tot polarisatie geleid, was contraproductief en had niet ingevoerd mogen worden voor minderjarigen zegt het Raadgevend Comité.

Hoewel de spreker begrip heeft voor hoe moeilijk het is om een pandemie te bestrijden, hamert hij in naam van het Raadgevend Comité op het belang van depolarisatie. Gevaccineerden mogen niet tegen ongevaccineerden worden opgezet, ouderen niet tegen jongeren. De overheid moet angst en onzekerheid wegnemen. De parlementsleden moeten streven naar een samenleving die berust op vertrouwen.

IV. Vragen van de leden

1. Vragen van Immanuel De Reuse

Immanuel De Reuse zegt dat het Vlaams Belang nooit voorstander van het Covid Safe Ticket was. Steven Van Gucht stelde dat de horeca vragende partij was voor de invoering van het Covid Safe Ticket, terwijl Zeger Debyser betoogt dat de horeca wellicht over verkeerde informatie beschikte. Is de horeca in de val gelokt?

Sinds de invoering van het Covid Safe Ticket is de Vlaamse vaccinatiegraad, die al hoog lag, met slechts 1 procent gestegen. De polarisatie als gevolg van het Covid Safe Ticket is een zware tol voor die geringe verbetering. Het laag houden van de ziekenhuisopnames werd als argument voor de invoering van het Covid Safe Ticket aangevoerd. Heeft de stijging met één procent het verschil gemaakt?

De vaccinatiebereidheid ligt na elke dosis lager. Iedere dosis wordt immers aangeprezen als een stap richting het rijk der vrijheid, maar telkens blijkt het om een valse belofte te gaan. Het gebrek aan een kader en het niet-nakomen van beloftes doen het draagvlak afbrokkelen. De meeste mensen die de spreker kent, zijn dubbel en bijgevolg volledig gevaccineerd. Een gastspreker stelde dat de vaccinatie pas volledig kan worden genoemd na drie prikken. Zulke taalverwarring leidt tot een ongemakkelijk gevoel.

Steven Van Gucht maakt zich zorgen over wat er zal gebeuren als een booster ooit echt nodig is. Was de derde prik dan overbodig? Volstaat het om enkel ouderen, zorgverleners en kwetsbare mensen bijkomend te vaccineren? Aan deze mensen wordt het griepvaccin aangeraden. Zou zo'n benadering het draagvlak niet vergroten?

De coronavaccins krijgen stilaan een negatief imago. Vrezen de sprekers dat burgers daardoor minder snel bereid zullen zijn om zich tegen andere aandoeningen te laten inenten?

Welke rol spelen de media in de polarisering? Zeger Debyser gaf aan dat de media zijn bevindingen niet bespraken. Komt dat omdat ze niet pasten in het plaatje? Het vertrouwen in de media neemt af. Mensen die zich terechte vragen stelden bij het Covid Safe Ticket of de vaccinatiestrategie werden weggezet als vaccinweigeraars of complotdenkers. Als de media evenredig hadden bericht over de uiteenlopende meningen, zou het draagvlak breder zijn.

Veel mensen stellen hun boosterprik uit. De geldigheid van het herstelcertificaat wordt verkort. Welke psychologische effecten heeft die beslissing? Is het de bedoeling om mensen ertoe aan te zetten om hun booster te halen? Zeger Debyser betoogde dat het Covid Safe Ticket niet gebruikt mag worden voor vaccinatiedrang. Veel mensen voelen aan dat de coronapas daar wel voor wordt gebruikt.

Het Vlaams Belang is verbolgen dat er geen maatschappelijk debat over de invoering van het Covid Safe Ticket is gevoerd. Alle meningen moeten aan bod komen. Het is goed dat het Raadgevend Comité pleit voor een debat dat een breed maatschappelijk draagvlak creëert.

De federale overheid heeft haar beleid hoofdzakelijk afgestemd op de zwakkere leerlingen Brussel en Wallonië. De Vlaamse overheid heeft zich te veel laten leiden, wat regelrecht indruist tegen de manier waarop het preventie- en gezondheidsbeleid in België is ingericht.

Maarten Vansteenkiste vindt dat het Covid Safe Ticket thuishoort in de instrumentenkoffer voor de aanpak van pandemieën, terwijl Zeger Debyser het Covid Safe Ticket ongeschikt noemt. Wat vinden de sprekers van elkaars standpunt?

2. Vragen van Jeremie Vaneekhout

Jeremie Vaneekhout betreurt dat er lang is gewacht alvorens experts aan het woord te laten over het Covid Safe Ticket. Hoewel hij al bij de invoering van het Covid Safe Ticket kritische vragen stelde, heeft hij een aantal zaken mee goedgekeurd. Hij is het niet eens met de opmerking dat hier nog geen democratisch debat over is gevoerd. Wie met open blik naar de voorbije periode kijkt, moet toegeven dat er vaak beslissingen zijn genomen op basis van onvolledige informatie en inzichten die nog niet waren doorgedrongen op beleidsniveau. Er is op bepaalde momenten gebruikgemaakt van argumenten die niet langer aan de orde waren. Er mag zonder scrupules teruggeblift worden om lessen te trekken uit het verleden, zij het in het besef dat informatie vaak ontbrak en er geëxperimenteerd werd met bepaalde instrumenten om de toegevoegde waarde ervan te ontdekken.

Het Covid Safe Ticket bood wie nog niet gevaccineerd was de kans om toch te reizen. In een eerste fase zorgde het voor vrijheid. Het was niet de bedoeling vrijheden in te perken. Jeremie Vaneekhout vindt het belangrijk daarop te wijzen om de juiste toon aan te houden in dit debat.

Wie een maatregel evalueert en vooruitblijkt, moet aandacht besteden aan effectiviteit, proportionaliteit en niet-virologische neveneffecten. Die laatste zijn maatschappelijk soms fundamenteel. Het is daarom goed dat rekening wordt gehouden met de psychologische impact. Een ander belangrijk inzicht is dat het virologische, psychologische en maatschappelijke effect evolueert met de tijd. Een maatregel die op het hoogtepunt van een crisis aanvaardbaar is, kan dat op een later moment niet meer zijn. Het is correct om te stellen dat niemand exact weet hoe het najaar van 2022 eruit zal zien al kan dat wel gedeeltelijk ingeschat worden.

Wie van oordeel is dat dit instrument nooit meer nuttig zal zijn, maakt de bevolking iets wijs. De vraag of het een automatisme moet worden, is fundamenteeler. Jeremie Vaneekhout is er niet voor gewonnen om het Covid Safe Ticket standaard in te bouwen.

Deze discussie is diepmenselijk. Er is tijdens de crisis onvoldoende stilgestaan bij de grote impact van gedragsmaatregelen, die bepaald wordt door zowel de collectieve als de individuele risico-inschatting. Mensen laten hun gedrag bepalen door hun gevoel van onveiligheid en de impact op hun autonomie. Hoe schatten ze hun individueel risico in? In welke mate willen ze een bijdrage leveren om het systeem overeind te houden? Beleidsmakers moeten beseffen dat iedereen dat individueel afweegt. Motivatie om bij te dragen mag er niet enkel in periodes van crisis zijn. Bepaalde maatregelen ondergraven de bereidheid om op lange termijn een aantal engagementen aan te gaan.

Is er vergelijkend onderzoek naar besmetting en transmissie tussen landen op basis van de manier waarop het Covid Safe Ticket wordt gehanteerd? Is dergelijk onderzoek mogelijk?

Er zijn studies die wijzen op een beperkte impact in januari 2022 tijdens de omikron-golf. Houdt de studie van januari 2022 rekening met de afnemende beschermingsgraad van vaccins? Is dit onderzoek nog relevant als het vaccin na verloop van tijd minder beschermt? Blijft men dit onderzoeken?

Er wordt vaak vergeleken met Zwitserse gatenkaas. Elke bijkomende maatregel zorgt voor bijkomende bescherming. Maatregelen moeten daarom naast elkaar bestaan. Kan zonder Covid Safe Ticket hetzelfde resultaat bereikt worden? Moeten andere maatregelen dan strenger toegepast worden? Zijn er praktijkvoorbeelden waaruit blijkt dat de horeca langer open kon blijven en evenementen langer mogelijk waren dankzij het Covid Safe Ticket? Volgens Jeremie Vaneekhout was dat niet het geval.

Is men op beleidsniveau te lang uitgegaan van de veronderstelling dat het Covid Safe Ticket een doorgedreven effect sorteerde? Heeft de politiek zich in het najaar van 2021 niet te lang gebaseerd op argumenten die slechts geldig waren in het voorjaar van 2021? Hoe kan dat geremedieerd worden? Hoe kan ervoor gezorgd worden dat inzichten sneller doordringen op beleidsniveau?

Zijn er vaccins tegen dit type van infectieziekten die besmetting of transmissie structureel en langdurig blokkeren?

Wat is de langetermijnpact van het feit dat het Covid Safe Ticket eigenlijk een verdoken vaccinatiestimulans was? Volgens Steven Van Gucht ondergraaft dat mogelijks andere goedlopende vaccinatieprogramma's. Was dat aangewezen gezien de Belgische vaccinatiecultuur? Zijn er andere strategieën om vaccineren te stimuleren? Zijn er alternatieven om vaccinatie structureel te motiveren?

De volgende boostercampagne in het najaar van 2022 kan een argument vormen om het Covid Safe Ticket te behouden. Men zou een boostercampagne in september 2022 kunnen stimuleren door de herinvoering van het Covid Safe Ticket enkele maanden later in het vooruitzicht te stellen. Cijfers tonen dat het effect daarvan evenwel beperkt blijkt te zijn. Het zette bovendien voornamelijk jongeren ertoe aan zich te laten vaccineren. Fundamentele is de vraag wat de vaccinatiestrategie wordt in het najaar van 2022. Wat zou het effect zijn op het gezondheidssysteem mochten 50-plussers en risicopatiënten een vaccinatiegraad van 95 procent halen terwijl mensen onder die leeftijd vrij worden gelaten?

Er is een groep die het risico nog steeds gemiddeld tot hoog inschat en het Covid Safe Ticket als beschermend ervaart. Daarnaast zijn er mensen die vergelijkingen maken met de jaren 1930. Hoe moet er maatschappelijk worden omgegaan met de tunnelvisie van deze groepen? Welk antwoord kan het beleid hierop formuleren? Hoe dient er te worden omgegaan met dergelijke radicalisering?

Steven Van Gucht wil het Covid Safe Ticket in zijn gereedschapskoffer houden. Tegelijk mag het geen automatisme worden in de coronabarometer. Een beleidsmaker moet tijdig ingrijpen en loopt daardoor het risico dat een maatregel na verloop van tijd onnodig en onwenselijk blijkt. Hoe moet dit in evenwicht worden gehouden? Is een maatregel als het Covid Safe Ticket niet gedoemd om te laat te worden getroffen? Wordt het niet per definitie ingevoerd op het hoogtepunt van de crisis? Is het op dat ogenblik nog zinvol om de toegang tot bepaalde plaatsen en evenementen te weigeren omdat de druk op de ziekenhuizen te hoog is? Om effectief te zijn moet dergelijke maatregel vroeger genomen worden op een moment dat motivatie en risico-inschatting nog laag zijn. Hoe bruikbaar is het Covid Safe Ticket met de gemaakte nuancering in het achterhoofd?

3. Vragen van Freya Van den Bossche

Freya Van den Bossche dankt Steven Van Gucht en Maarten Van Steenkiste voor hun nuancering. Ze benadrukken dat het Covid Safe Ticket zinvol kan zijn in een crisissituatie en in een brede mix van maatregelen. Daartegenover staat de stelling van het Belgisch Raadgevend Comité voor Bio-Ethiek om het Covid Safe Ticket uit de coronabarometer te halen. In advies nr. 80 schrijft het Raadgevend Comité dat een vaccinatiebewijs bij een hoog risico proportioneel kan zijn mits een aantal

essentiële sectoren ervan worden vrijgesteld. Heeft het Covid Safe Ticket een zinvolle plaats in de coronabarometer? De mate waarin een risico zich aandient, de aard van de variant, de wijze waarop die zich verspreidt en de gevolgen ervan kunnen elementen zijn om te bepalen op welk ogenblik een Covid Safe Ticket moet worden ingezet. De huidige situatie is hoopgevend maar niemand weet wat er in de toekomst in het verschiet ligt.

Zeger Debyser schoof naast het standpunt van het Raadgevend Comité ook persoonlijke standpunten naar voren. Het is verhelderend dat een duidelijk onderscheid werd gemaakt tussen beide. Zal het Raadgevend Comité zijn persoonlijke standpunten overnemen? Gezien de wetenschappelijke evidentie die bijvoorbeeld Steven Van Gucht geeft, lijkt het niet waarschijnlijk dat het volledige Raadgevend Comité onmiddellijk volgt.

Steven Van Gucht is bezorgd dat 1,4 miljoen mensen niet geboosterd zijn. Wat kan Vlaanderen doen om de vaccinatiegraad te verhogen? Welke informatiecampagne kan behulpzaam zijn gezien het wantrouwen bij bepaalde groepen ten aanzien van zowel vaccinaties als de overheid? Hoe kan de meerwaarde van vaccinatie ten aanzien van jongeren verduidelijkt worden?

Horeca Vlaanderen was de invoering van het Covid Safe Ticket niet ongenegen omdat aldus zwaardere en disproportionele maatregelen voorkomen konden worden. Een Nederlandse studie wijst op een beperkt positief effect. Zijn er vergelijkbare effecten vastgesteld in Belgische massa-evenementen? Zijn er voldoende data om tot conclusies te komen?

Een herstelcertificaat zou mensen er in de toekomst toe kunnen aanzetten zich bewust te laten besmetten. Voor jongeren die nog niet gevaccineerd konden worden was het herstelcertificaat zinvol. Er is een groep die niet gevaccineerd wil worden. Zijn dat redenen om het herstelcertificaat in de toekomst te schrappen? Is een model aangewezen dat geen rekening houdt met herstel? Zijn er andere mogelijkheden?

4. Vragen van Lorin Parys

Lorin Parys zegt dat de commissie en het nakende Overlegcomité zich moeten buigen over de vraag of het epidemiologisch aangewezen is het Covid Safe Ticket automatisch te verankeren in code oranje of rood van de coronabarometer. Er is beslist dat de coronabarometer tot eind juni 2022 gevolgd wordt. Dit lijkt bovendien een theoretische discussie te worden omdat het Covid Safe Ticket wegvalt in code geel. Niemand hoopt dat nog voor eind juni 2022 opnieuw op code oranje of rood wordt overgestapt.

Er worden genuanceerde argumenten naar voren geschoven. Maarten Vansteenkiste prefereert de zekerheid van een vast patroon dat voor duidelijkheid zorgt. Het is belangrijk dat de bevolking dit beschouwt als een instrument dat mee voor veiligheid zorgt. Lorin Parys is van oordeel dat niet wordt voldaan aan deze laatste voorwaarde. De N-VA is daarom van oordeel dat het niet aangewezen is het Covid Safe Ticket als een automatisme toe te passen eenmaal een bepaalde drempelwaarde is overschreden. De acceptatie van het Covid Safe Ticket is gecontesteerd. Het veiligheidsgevoel dat ermee gepaard gaat, is vaak niet legitiem. Mensen laten naast het Covid Safe Ticket bepaalde andere veiligheidsmaatregelen schieten.

Zeger Debyser is van oordeel dat het Covid Safe Ticket niet thuishoort in de coronabarometer. Het is belangrijk dat de politiek luistert en minstens de conclusie trekt dat het Covid Safe Ticket gecontesteerd is en geen automatisme mag worden. Het Overlegcomité moet ervan op de hoogte gebracht worden dat experts het niet met elkaar eens zijn over de mate waarin het Covid Safe Ticket als automatisme ingezet moet worden.

In andere landen had het Covid Safe Ticket gunstig effect op het aantal vaccinaties. In België was dat minder duidelijk. Zijn er naast de modellen die Steven Van Gucht heeft toegelicht ook studies die de reële impact van elke individuele maatregel onderbouwen? De N-VA is er geen voorstander van om verder te werken met het Covid Safe Ticket, en al zeker niet om er een automatisme van te maken.

5. Vragen van Koen Daniëls

Koen Daniëls kijkt in de eerste plaats naar de impact op en begrijpbaarheid voor mensen. Mensen zijn in deze context binair. Als ze gevaccineerd zijn, voelen ze zich veilig. Als ze over een Covid Safe Ticket beschikken, voelen ze zich veilig. Alle aangebrachte nuances zorgen evenwel voor onduidelijkheid. Waarom zouden ze het Covid Safe Ticket nog gebruiken of zich laten vaccineren als ze daardoor toch niet veilig blijken?

De afnemende en onvoldoende gekende beschermingsgraad maakt het moeilijk begrijpbaar. Koen Daniëls is van oordeel dat dit aspect onderschat wordt. Mocht het virus rationeel nadenken, dan zou het daarvan gebruikmaken. Ondanks de goede en didactisch waardevolle uitleg blijft de brede bevolking verward achter. Het is belangrijk dat het Overlegcomité hier rekening mee houdt. Deze complexiteit zal men nooit volledig kunnen ondervangen.

6. Vragen van Stefaan Sintobin

Stefaan Sintobin gaat in op de effectiviteit van de maatregelen en alle gemaakte beloftes sedert het uitbreken van de pandemie. Deze commissie heeft ettelijke malen over corona vergaderd maar deze hoorzitting had eerder moeten plaatsvinden.

In het begin was groepsimmunititeit een van de belangrijkste elementen op weg naar het zogenaamde rijk der vrijheid. Het is verbazend dat er de voorbije zes maanden niet meer is gesproken over groepsimmunititeit. Als er ondanks beloftes telkens nieuwe maatregelen getroffen worden, verdwijnt het draagvlak.

Steven Van Gucht zegt dat de invoering van het Covid Safe Ticket een politieke keuze was terwijl dat volgens Stefaan Sintobin de keuze van Horeca Vlaanderen was. Dat is hem bevestigd door de CEO van Horeca Vlaanderen. Het is vreemd dat een belangengroep beslist wat er moet gebeuren. Het waren voortdurend wetenschappers en experts die in de media aan bod kwamen. Politici zegden steeds dat beslissingen hen werden aangeraden. De communicatie in de aanloop naar overlegcomités heeft evenmin bijgedragen tot een groter draagvlak voor de maatregelen. Stefaan Sintobin betreurt dat politici zich achter experts hebben verscholen. Waren de experts van oordeel dat zij de maatregelen moesten meedelen en voor draagvlak zorgen? Hierover moet worden nagedacht met het oog op de toekomst.

Maarten Vansteenkiste somt tal van argumenten op waarom de bevolking voor of tegen het Covid Safe Ticket is. Stefaan Sintobin heeft de indruk dat velen het Covid Safe Ticket gebruiken omdat het moet. In de horeca wordt het toegepast om te vermijden dat uitbaters bestraft worden. Slechts weinigen hebben er vrijwillig van gebruikgemaakt.

Een aantal mensen gebruiken het als zogenaamde veiligheidsmaatregel. Is dat het gevolg van de door sommigen in de media gecreëerde angstcultuur? Veel oudere mensen werden bang gemaakt om boodschappen te doen, naar de horeca te gaan of van cultuur te genieten. De spreker is van oordeel dat media en experts hierin een nefaste rol hebben gespeeld. Mensen wordt niet altijd de waarheid voorgespiegeld. Experts spreken elkaar vaak tegen. Hoewel iedereen recht heeft op zijn/haar mening, is dat niet goed voor het draagvlak bij de bevolking. De creatie van de aanhoudende angstcultuur is een belangrijk element in de discussie over het Covid Safe Ticket.

V. Antwoorden van de sprekers

1. Antwoorden van prof. dr. Steven Van Gucht

Steven Van Gucht ergert zich vaak aan het verlies aan nuance in de media en het politieke discours. Hij heeft de voorbije twee jaar geprobeerd om nuance te bewaren. Horeca Vlaanderen was allicht niet verkeerd ingelicht over het gebruik van het Covid Safe Ticket. Hij heeft zelf steeds gewezen op het gevaar van het Covid Safe Ticket als standalonemaatregel omdat het aldus een vals gevoel van veiligheid creëert. Het is op deze wijze toegepast in het najaar van 2021 toen is beslist om heel wat maatregelen te laten vallen. Zijn waarschuwingen voor een najaarsgolf kregen veel kritiek hoewel alle modellen in dezelfde richting wezen. Hij heeft nooit gezegd dat het Covid Safe Ticket de oplossing zou bieden. Het is een van de instrumenten waarmee men moet proberen om de situatie te mitigeren. Elke individuele maatregel draagt bij.

De Nederlandse studie illustreert dat het Covid Safe Ticket geen wondermiddel is. Het heeft zelfs in de omikrongolf en bij een hoge achtergrondimmunititeit enig effect. Het 3G-model leidt tot 16 procent minder besmettingen. Dergelijk percentage kan het verschil maken tussen overbelasting en een net haalbare belasting van de zorg.

Het Covid Safe Ticket moet worden gecombineerd met andere maatregelen, die elk afzonderlijk ook 10 tot 16 procent bijdragen, om de situatie beheersbaar te maken en mogelijks een lockdown te vermijden. In tegenstelling tot Nederland heeft België in december 2021 geen lockdown afgekondigd. Iets later of anders reageren had een verschil kunnen uitmaken.

De spreker is niet van oordeel dat er verkeerd is gecommuniceerd. Hij heeft van in het begin gesteld dat vaccineren een besmetting niet uitsluit. Vaccineren garandeert evenmin dat men niet langer besmettelijk kan zijn. De eerste klinische testresultaten die een effect op besmettelijkheid en besmetting aangaven, waren een aangename verrassing. Een vaccin beschermt goed tegen ernstig ziek worden. Een effect op besmettingen is meegenomen. Een daling met 50 procent is een goed resultaat maar het zal na verloop van tijd afzakken. Het Covid Safe Ticket is bedoeld als een tijdelijke maatregel. De timing was vrij goed. Er is recent geboosterd. Tijdens de recente delta- en omikrongolf was de booster nog heel werkzaam.

Steven Van Gucht is niet de mening toegedaan dat er grote beloftes zijn gemaakt. Hij heeft eind augustus 2021 gewaarschuwd voor een najaarsgolf en gevraagd enkele maatregelen overeind te houden. De boodschap dat alles voorbij zou zijn, is in de media en mogelijks ook in de politiek te nadrukkelijk gebracht. De wetenschap heeft er steeds op gewezen dat het najaar van 2021 en de daaropvolgende winter moeilijk konden worden. Op dezelfde wijze waarschuwt Steven Van Gucht voor het najaar van 2022 en de daaropvolgende winter. Hij hoopt dat de situatie beheersbaar zal zijn maar moet tegelijk rekening houden met andere scenario's. Genuanceerde en nederige communicatie blijven aangewezen.

De booster is ook tegen de omikronvariant cruciaal geweest. Dat België vroeger dan Nederland is begonnen te boosteren heeft een groot verschil gemaakt. Die enkele weken voorsprong verklaren waarom België niet tot een lockdown is moeten overgaan. De data uit het weekrapport tonen dat de booster beschermt tegen besmetting maar vooral tegen ziekenhuisopname, ICU-opname en overlijden. De bescherming ligt 70 tot 80 procent hoger in vergelijking met wie slechts de eerste twee dosissen van het vaccin heeft gekregen.

Het is belangrijk om er in de communicatie op te wijzen dat immuniteit leeft en evolueert met de tijd. Het is aangewezen erop te wijzen dat een herhalingsdosis af

en toe nodig zal zijn. Dat hoeft niet op een negatieve manier gebracht te worden: een jaarlijkse herhalingsinenting tegen griep is de normaalste zaak van de wereld. Herhalingsdosissen hoeven niet geteld te worden.

Of dat voor corona nodig zal zijn, is op dit ogenblik nog niet bekend. Wat wel al vaststaat, is dat er niet gewacht mag worden tot het eigenlijk al te laat is. Wie te lang wacht met een herhalingsinenting kan niet rekenen op het effect van het vaccin. Het zal zaak zijn herhalingsineningen strategisch in te plannen. De Taskforce Vaccinaties, internationale organisaties en experts buigen zich daar op dit ogenblik volop over.

Steven Van Gucht heeft hier nog geen zekerheid over maar vermoedt dat september-oktober 2022 het aangewezen moment lijkt voor een herhalingsinenting. De vraag wie dan opnieuw gevaccineerd moet worden, is nog onbeantwoord. Allicht zal dat op zijn minst aangewezen zijn voor de risicogroepen. Of ook de algemene volwassen bevolking dan opnieuw gevaccineerd moet worden, valt op dit ogenblik niet te beantwoorden. Het is zaak ter voorbereiding alle mogelijke scenario's te bestuderen en vergelijken. Naarmate de winter van 2022 aanbreekt in het zuidelijke halfrond zal er nieuwe informatie opduiken. De waarheid is evenwel dat daar op dit ogenblik nog niets over kan worden gezegd.

Virussen die zich langs het bloed verspreiden en hun cyclus vervolledigen door langs het bloed de slijmvliezen binnen te dringen, laten zich vrijwel volledig blokkeren. Het vaccin tegen mazelen blokkeert bijvoorbeeld transmissie. Bij een virus dat een oppervlakkige besmetting veroorzaakt, zal het wellicht nooit lukken om transmissie volledig te vermijden. De spreker ergert zich aan de opmerking dat er betere vaccins nodig zijn. De beschikbare vaccins werken immers heel goed. Er wordt te veel van verwacht want ze zullen transmissie nooit volledig blokkeren.

Er wordt al lang nagedacht over en gewerkt aan een vaccin dat de mucosale immuniteit stimuleert: met een spray een verzwakt virus in de neus binnenbrengen dat de slijmvliezen traint zodat ze niet meer besmet raken. Flumist is een voorbeeld van dergelijk vaccin tegen griep, al werkt het in theorie beter dan in de praktijk. Bij kinderen heeft het een behoorlijke werkzaamheid maar bij oudere personen is dat veel minder. Het vaccin botst bij hen op bestaande immuniteit waardoor het niet kan doorbreken. Het is goed dat daar blijvend onderzoek naar wordt gevoerd maar grote doorbraken vallen niet te verwachten.

De tijd lijkt stilaan aangebroken om het Covid Safe Ticket te laten vallen. Aan de coronabarometer zijn geen structurele elementen verbonden. Er wordt niet gewerkt met automatismen. Er is een kader waarin de politiek zal oordelen wanneer op een nieuwe fase wordt overgeschakeld en welke maatregelen daaraan gekoppeld worden.

Deze aanpak is terecht voor het Covid Safe Ticket. Men moet bijvoorbeeld de vraag stellen of er een vaccin is dat meerwaarde biedt of het verschil kan maken. Dergelijke afwegingen moeten telkens opnieuw gemaakt worden wanneer een probleem rijst. Dergelijk kader zorgt voor rust want sedert de invoering ervan wordt de spreker bijvoorbeeld minder geconsulteerd door de pers.

Er zijn geen data over het effect van het Covid Safe Ticket in de horeca of tijdens evenementen. Bij dergelijk vrijwel onmogelijk uit te voeren onderzoek zou men twee parallelle evenementen – één met en één zonder Covid Safe Ticket – moeten organiseren om in de periode erna te monitoren hoeveel mensen besmet zijn geraakt of in het ziekenhuis zijn terechtgekomen. Het effect kan eigenlijk enkel berekend worden aan de hand van simulaties zoals aan de Technische Universiteit Delft op verdienstelijke wijze is gebeurd.

De individuele bijdrage van afzonderlijke maatregelen valt moeilijk te bepalen. Het gaat steeds om een combinatie van maatregelen met een synergetisch effect. Er zal nog veel bijkomend onderzoek nodig zijn om alles uit elkaar te houden.

Het is voor de vaccinatiebereidheid in de toekomst belangrijk om genuanceerd te blijven communiceren. Zwart-witcommunicatie over wondermiddelen die alles oplossen is niet aangewezen. Een boostercampagne wordt bij voorkeur georganiseerd voor het probleem rijst en op een ogenblik dat de risicoperceptie mogelijks nog vrij laag is. Wie ermee wacht tot het probleem is opgedoken, komt net te laat. Hierover moet genuanceerd, eerlijk en transparant gecommuniceerd worden.

De dosissen tellen is niet aangewezen. Immuniteit leeft en moet af en toe worden opgepept. Mogelijks moet dat met een aangepast vaccin, al blijven de beschikbare vaccins goed. Er zijn geen garanties dat een vaccin tegen omikron ook werkzaam zal zijn tegen andere nieuwe varianten. Communicatie en sensibiliseren blijven aangewezen. Van een basisvaccinatie die volstaat mag geen sprake zijn. Het volstaat te verwijzen naar de jaarlijkse griepvaccinatie. Immuniteit zwakt na verloop van tijd af en het virus evolueert. Een jaarlijkse booster is niets ergs. Het is belangrijk om er in die zin over te communiceren.

Het is belangrijk om de doelgroep goed te definiëren. Op dit ogenblik zijn de risicogroepen sowieso aangewezen. De vraag welke leeftijdscategorieën worden afgebakend, kan op dit ogenblik nog niet beantwoord worden. Deze oefening wordt voortdurend gemaakt en is afhankelijk van toekomstige data.

Dat experten voor een angstcultuur zorgen, stemt Steven Van Gucht ongemakkelijk omdat hij al twee jaar probeert te nuanceren, in een breder kader te plaatsen en paniek te temperen. Er is experten tegelijk verweten de situatie te minimaliseren. Het is zaak een evenwicht te vinden tussen voldoende nuanceren en niet te veel te minimaliseren. De media berichtten logischerwijze over dramatische taferelen in Italië of in de Belgische woonzorgcentra. Er hebben zich immers heel ernstige situaties voorgedaan. Niemand kan ontkennen dat de ziekenhuizen vol lagen. De spreker is van oordeel dat experts steeds geprobeerd hebben om gepast en genuanceerd te communiceren.

2. Antwoorden van prof. dr. Maarten Vansteenkiste

Maarten Vansteenkiste beaamt dat dit debat vroeger had moeten plaatsvinden.

De belangrijkste motivatie voor de vaccinatiegraad en de verklaring voor het succes van de vaccinatiecampagne is het vrijwillige karakter ervan. Mensen waren autonoom gemotiveerd om zich te laten vaccineren. Ze stonden ten volle achter de beslissing omdat ze begrepen dat ze zichzelf en anderen beschermden door zich te laten vaccineren waardoor scholen open konden blijven en de gezondheidszorg niet werd overbelast. Dat was een belangrijkere factor dan de druk om zich te laten vaccineren. Longitudinale studies voorspellen dat wie initieel ten volle bereid was om zich te laten vaccineren nog steeds bereid is om zich te laten boosteren.

Het antwoord op de vraag of het Covid Safe Ticket mensen per definitie onder druk zet om zich te laten vaccineren is genuanceerd. Als de veiligheid in het gedrang komt zijn mensen bereid om zich te schikken naar ingrijpende maatregelen. Ze doen dat niet omdat het moet maar omdat ze het belang ervan inzien. In bepaalde omstandigheden achten ze het bijvoorbeeld aangewezen om toegang te verlenen tot bepaalde evenementen op basis van het Covid Safe Ticket. Toen het virus meer circuleerde en meer ziekmakend was, heeft het Covid Safe Ticket bijgedragen tot de veiligheidsperceptie en had het impact op het welbevinden. Veiligheidsperceptie speelt een rol en verdient een plaats naast autonomie en verbondenheid. Het blijft belangrijk om een goed evenwicht te zoeken tussen al deze factoren. Op dit

ogenblik wordt het Covid Safe Ticket niet langer vrijwillig geaccepteerd als noodzakelijk. Het wordt eerder als een keurslijf ervaren. Het Covid Safe Ticket beknot niet per definitie de autonomie. Het vervult een rol onder bepaalde urgente omstandigheden. De vraag is wat die omstandigheden precies zijn. In het definiëren ervan speelt risicoperceptie een rol.

Het is belangrijk dat de toegevoegde waarde van de booster wordt uitgelegd. Er moet worden geïnvesteerd in sensibiliseren. Wat is de toegevoegde waarde van een booster voor iemand die eerder geïnfecteerd was? Moet iemand die natuurlijke immuniteit heeft opgebouwd zich nog laten boosteren? Zo lang dergelijke vragen niet beantwoord zijn, zal de behoefte om zich te laten boosteren laag liggen. De urgentie is geweken. Het risico op ziek worden is laag. Mensen denken op korte termijn.

Er moet op worden toegezien dat de communicatie over de meerwaarde van het boostervaccin niet te laat op gang komt. In dergelijke campagne moet worden gebruikgemaakt van zogenaamde projecties. Uitleggen wat de toegevoegde waarde is van een booster in de toekomst helpt mensen om het nut ervan te begrijpen. Omdat mensen op korte termijn denken, is het belangrijk om de toekomstige situatie te projecteren.

Mensen de arm omwringen is zinloos en heeft op lange termijn bovendien nadelig effect. De motivatiepsychologie leert dat te veel druk leggen op mensen ertoe leidt dat ze op lange termijn niet meer bereid zijn om zich te laten vaccineren.

De verwijzing naar het rijk der vrijheid heeft mensen mogelijks ontmoedigd om zich te laten boosteren. Het initiële engagement om zich te laten vaccineren was voorwaardelijk: aan vaccinatie was vrijheid verbonden. Als dat na verloop van tijd niet zo blijkt te zijn, reageren mensen ontgoocheld. Het voorwaardelijke engagement zorgt er in combinatie met het verminderde risico voor dat mensen zich minder laten boosteren. Binaire uitspraken zijn in dit opzicht te vermijden. De situatie is complex maar moet worden uitgelegd. Elk stuk gereedschap helpt de Zwitserse kaas in bepaalde mate te dichten. De situatie vereenvoudigen en aldus de mensen een rad voor de ogen draaien, werkt contraproductief. Nuanceren is aangewezen en leidt op langere termijn tot duurzaamheid.

Er is een belangrijk onderscheid tussen angst- en risicoperceptie. Een risico op besmetting of ziek worden, leidt tot angst zolang er geen oplossing wordt geboden voor de urgentie. Daadkrachtige beslissingen zorgden er altijd voor dat de angst wegebde. Gevoelens van onzekerheid over de situatie verdwijnen wanneer het beleid daadkrachtige oplossingen aanbiedt. Daadkracht helpt om angst onder controle te krijgen. Niet angst maar risicoperceptie motiveert mensen. Daarom moet er goed gecommuniceerd worden over bijvoorbeeld de kans op besmetting of ziekte. Informatie daarover biedt mensen een beter inzicht in de situatie.

Welke rol de media daarin hebben gespeeld, is onduidelijk. Het was bijvoorbeeld belangrijk dat de media informeerden over de situatie in Italië. Informatie kan leiden tot een realistische inschatting van risico's maar ook tot angst. De wijze waarop informatie wordt verstrekt, moet een realistische risicoperceptie in de hand werken. Dat alles houdt verband met de zogenaamde zesde groep die gevaccineerd is en toch nog risico's ziet. Mogelijks overschatten zij de risico's, wat even problematisch is als risico's onderschatten.

Het is niet de bedoeling dat het Covid Safe Ticket automatisch wordt verankerd in de coronabarometer. Het heeft lang geduurd voor de coronabarometer is voorgesteld omdat men vreesde voor een geautomatiseerd systeem. Politici wensen terecht flexibiliteit.

Het Covid Safe Ticket moet voorwaardelijk zijn. Het mag niet zomaar ingevoerd worden. Is het vaccin werkzaam tegen de op dat ogenblik circulerende virusvariant? Wat draagt het Covid Safe Ticket bij bovenop ventilatie, mondmaskers en andere maatregelen? Hoeveel extra winst wordt er geboekt met de invoering van het Covid Safe Ticket?

Omwille van voorspelbaarheid en helderheid kan men aangeven in welke fases het Covid Safe Ticket een potentiële rol zal spelen en met welke criteria rekening zal worden gehouden alvorens het in te voeren. Maarten Vansteenkiste wil het Covid Safe Ticket achter de hand houden omdat het kan bijdragen tot het verminderen van zorgen mits het een beschermende rol speelt. Dat laatste moeten virologen helder maken.

3. Antwoorden van prof. dr. Zeger Debyser

Zeger Debyser is het niet eens met de opmerkingen dat experts elkaar tijdens deze hoorzitting tegenspreken. Er zijn nuanceverschillen maar voor geen van de sprekers is het Covid Safe Ticket een automatisme in de coronabarometer. Politici hielden er vroeger mogelijks andere inzichten op na maar dankzij het voortschrijdende inzicht en met enkele nuanceverschillen deelt iedereen dezelfde mening.

De vragen over de rol van de media zijn onderwerp voor een aparte hoorzitting met mediaspecialisten. Zeger Debyser heeft de angstcultuur ook ervaren. In het mede door hem ondertekende Wintermanifest worden daarover enkele ideeën naar voren geschoven. Experts zijn het onderling eens dat de initiële invoering van de coronapas om reizen en festivals mogelijk te maken, een nobel initiatief was. De discussie gaat over wat er gebeurd is in september en oktober 2021, en de snelheid waarmee over de dalende immuniteit is bericht. Zeger Debyser slaagde er niet in berichten daarover via de klassieke media te brengen. Het drong onvoldoende door bij politici. Onder experts waren er verschillende meningen. De trage verspreiding van deze feiten heeft de discussie over de boosterprik beïnvloed. België heeft sneller dan Nederland geboosterd maar zeker in Vlaanderen had het nog sneller gekund omdat het bewustzijn over de afnemende immuniteit traag doordrong.

De vraag naar een verklaring daarvoor verdient te worden bestudeerd. De spreker raadt aan nader te bestuderen wat er allemaal gebeurd is tijdens de vierde golf. Hoewel de vaccinatiegraad in de drie Belgische regio's verschilde, werd een beleid gevoerd voor alle elf miljoen Belgen. Het effect van de vaccinatiegraad en de invoering van het Covid Safe Ticket in de drie regio's met elkaar vergelijken zou veel informatie opleveren en mogelijks ook een antwoord bieden op de vraag naar het nut van het Covid Safe Ticket.

Zeger Debyser vindt het persoonlijk jammer dat een regionaal beleid niet mogelijk was eenmaal de hoge vaccinatiegraad bereikt was in de zomer van 2021. Het vaccinatiebeleid was essentieel in het coronabeleid. Een derde dosis vroeger toedienen en het Covid Safe Ticket niet invoeren, zoals gevraagd voor Vlaanderen, was allicht beter geweest voor die regio. Achteraf gezien was het beter geweest indien Vlaanderen autonoom had kunnen beslissen. Deze oefening mag achteraf zeker gemaakt worden.

Er lijkt eensgezindheid dat het Covid Safe Ticket geen automatisme mag zijn in de coronabarometer. Daarnaast geeft Zeger Debyser er de voorkeur aan het Covid Safe Ticket niet langer in de gereedschapskist te bewaren. Het is immers een volkomen ander stuk gereedschap. Het beschermende effect is beperkt en daarnaast zijn er enkele belangrijke nadelen waarover iedereen het eens is. Wie dat alles afweegt, oordeelt eerder negatief.

Het Covid Safe Ticket is geen binair instrument. Het is een groene pas die geleidelijk aan rood wordt. De implementatie ervan krijgt men moeilijk uitgelegd. Omdat de

veiligheid ervan discutabel is, is het geen sanitair instrument. Bij een eventuele nieuwe golf moet er nagedacht worden over wie gevaccineerd wordt en over hoe er gevaccineerd wordt. Voor gevaarlijke evenementen kan er bijvoorbeeld overwogen worden om iedereen te testen. Het Covid Safe Ticket zoals geconcipeerd als 3G-model klopt echter niet langer, gezien de eigenschappen van de vaccins die worden toegediend. Een vaccin dat maar voor 50 procent beschermt tegen transmissie en na twee maanden zijn werkzaamheid verliest, volstaat niet om het Covid Safe Ticket als binair instrument in te zetten. Het gaat evenmin op het Covid Safe Ticket enkel in te voeren voor bepaalde doelgroepen. Het Covid Safe Ticket toepassen op vrijwillig gevaccineerde minderjarigen is mogelijks in strijd met hun kinderrechten. Het systeem is bovendien niet helemaal waterdicht waardoor het moeilijk te be-grijpen valt voor veel mensen. Het wordt op veel plaatsen niet meer gecontroleerd. Wie een zelftest afneemt, laat geen PCR-test meer uitvoeren.

De vraag over betere vaccins is perfect beantwoord door Steven Van Gucht. Er zijn vier gewone coronavirussen die als verkoudheidsvirussen bekend staan, de mens al als kind besmetten, en een vrijwel levenslange immuniteit tegen zware ziekten geven. Desondanks wordt iedereen zo goed als jaarlijks opnieuw geïnfecteerd door dergelijk virus. De natuurlijke immuniteit steriliseert niet tegen corona omdat de mucosale immuniteit niet volstaat. De kans op een vaccin dat transmissie blokkeert is dan ook klein.

Dat alles kan ertoe leiden dat voortaan niet iedereen meer geboosterd hoeft te worden en dat naar analogie van griep enkel bepaalde risicogroepen nog gevaccineerd worden, zoals ouderen en mensen met onderliggend lijden. Als enkel bepaalde doelgroepen gevaccineerd worden, kan niet langer worden gebruikgemaakt van het Covid Safe Ticket. Voor Zeger Debyser is dat een belangrijke reden om het uit de coronabarometer te halen.

Een studie die de situatie in verschillende landen vergelijkt, is moeilijk gezien de uiteenlopende parameters. De spreker hoopt dat een aantal parameters alsnog geëvalueerd worden om aldus betere cijfers te verzamelen.

De vraag waarom het inzicht in de afnemende immuniteit traag is doorgedrongen, is pertinent. Mogelijks is er een psychologische verklaring. Mogelijks dringt een negatieve boodschap minder goed door op een moment dat iedereen denkt zijn vrijheid te herwinnen. Zeker in Franstalig België deed men er nog alles aan om meer mensen te vaccineren. Een boodschap over de afnemende beschermingsgraad komt op dat ogenblik mogelijks ongelegen. In welke mate dat heeft meegespeeld in de media moet aan experts ter zake gevraagd worden. Zeger Debyser heeft zelf ervaren hoe moeilijk het was om deze boodschap in de media te brengen.

Zeger Debyser heeft tijdens zijn uiteenzetting één persoonlijke uitspraak gedaan, meer bepaald over de coronabarometer. Advies nr. 80 van het Raadgevend Comité dateert van december 2021 toen de vraag of het Covid Safe Ticket in de coronabarometer past nog niet voorlag. In dat advies staat dat het Covid Safe Ticket proportioneel moet worden toegepast en dat de epidemiologische waarde van de vaccins geüpdatet moet worden. Inmiddels is het Raadgevend Comité formeel gevraagd om die gegevens te updaten tegen 5 maart 2022. Omdat het Raadgevend Comité dat nog moet afronden heeft de spreker zijn persoonlijke visie gegeven.

De vraag over de angstcultuur moet worden besproken met mediaspecialisten. Veel zaken zijn onbewust gebeurd. Of het ook bewust is gebeurd zoals gesuggereerd in het beruchte Chatham Housefilmje, weet hij niet. Of dat door bepaalde individuen is ingezet, is onbekend. Angst verkoopt in de media. Een aantal journalisten hebben dat al toegegeven en een en ander rechtgezet. Dit debat moet worden gevoerd.

Er zijn angstige mensen net zoals er mensen zijn die effectief risico's lopen. Het zou verkeerd zijn om niet naar hen te luisteren omdat zij ook recht hebben op een oplossing. Een pleidooi tegen het Covid Safe Ticket betekent niet dat alle andere maatregelen afgeschaft moeten worden. Maatregelen kunnen best geleidelijk afgebouwd worden met behulp van de coronabarometer, waar het Covid Safe Ticket niet in thuishoort.

Hierover hadden experts – zij het niet in de media – een academisch debat moeten voeren maar allicht nopen pandemieën tot snelle beslissingen. In het Wintermanifest is opgeroepen om hierover na te denken met oog op de toekomst. Tijdens deze hoorzitting is er eensgezindheid over een aantal zaken. De initiële invoering van het coronapaspoort was nobel. De werkzaamheid van de vaccins is overschat. Dat werd vermoed en is allicht te traag doorgedrongen. Inmiddels is er eensgezindheid over de beperkte, tijdelijke en voorbijgaande bescherming van het vaccin. De vaccins hebben bijgedragen tot het oplossen van de pandemie. In de toekomst zal het nodig blijven om risicogroepen te vaccineren. Afrondend wijst Zeger Debyser erop dat de drie sprekers van oordeel zijn dat het Covid Safe Ticket geen automatisch onderdeel van de coronabarometer hoeft te zijn. Het moet met de nodige nuance bekeken worden.

Stefaan SINTOBIN,
voorzitter

Jeremie VANEECKHOUT,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

COVID-19	'CO' staat voor de virusgroep corona waartoe de ziekte behoort; 'VI' verwijst naar virus; 'D' staat voor 'disease'; en 19 duidt op het jaartal waarin het nieuwe virus uitbrak: 2019
CERM	COVID Event Risk Model
CIRM	COVID Infrastructure Risk Model
ECDC	European Centre for Disease Prevention and Control
GEMS	Groep van Experts voor Managementstrategie van COVID-19
ICU	intensive care unit
KU Leuven	Katholieke Universiteit Leuven
PCR	polymerase chain reaction
RNA	ribonucleïnezuur
RSV	respiratoir syncytieel virus
R-waarde	reproductiegetal
UGent	Universiteit Gent